

Патик Леся Леонідівна,

доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Патик Андрій Анатолійович,

завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ДОСТАТНІСТЬ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Питання достатності порівняльних зразків завжди було актуальним і потребувало періодичного розгляду серед практичних працівників, які є ініціаторами проведення судово-почеркознавчої експертизи. Це пов'язано, насамперед, з нерозумінням сутності та значення зразків для проведення такого виду дослідження.

Судово-почеркознавча експертиза – це складний та об'ємний вид дослідження серед класу криміналістичних експертиз. Так, з метою класифікації, діагностики та ідентифікації виконавця рукописного тексту, цифрових записів і підписів у кримінальних провадженнях призначається судово-почеркознавча експертиза. Для вирішення низки завдань ідентифікаційного характеру, повного та ефективного проведення дослідження експерту, крім об'єкта, що потребує вивчення слід надавати певний обсяг порівняльних зразків.

Достатність зразків для порівняльного дослідження не є єдиним критерієм серед вимог, що висувуються до такого виду документів. Також зразки мають бути достовірними (безсумнівними), відповідати об'єктам дослідження (за писемністю та мовою документа, часом виконання, матеріалами письма, способом та умовами виконання рукопису, типом, видом документу та його цільовим призначенням) [1, с. 7].

Достатність зразків для проведення порівняльного дослідження – це обсяг зразків, який забезпечує можливість повного та всебічного зіставлення усіх ознак, які знаходяться у рукописі (тексті, підписі), що досліджується [1, с. 7].

Звичайно, кожне провадження індивідуальне, однак існують все ж таки певні вимоги до зразків судово-почеркознавчої експертизи, їх достатності. Так, відповідно до Наказу Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 року на такий вид дослідження мають надавати три види зразків, а саме: 1) вільні (це рукописні записи, підписи, достовірно виконані певною особою до відкриття кримінального провадження, і не пов'язані з їх обставинами); 2) умовно-вільні (це зразки почерку або підпису, переважно пов'язані з розслідуванням

кримінальним провадженням, але відібрані не спеціально для експертизи, наприклад, написані власноручно пояснення, скарги тощо); 3) експериментальні зразки почерку або підпису, що виконані за завданням ініціатора проведення експертизи, у зв'язку з призначенням такого виду дослідження [2].

Незважаючи на наведені вимоги, бувають випадки, коли ініціатор проведення такого виду дослідження чомусь вважає, що для вирішення поставлених ним питань достатньо лише експериментальних зразків почеркового матеріалу або ж усіх зразків але у незначній кількості. У такому разі, експерт має право: 1) порушити перед ініціатором призначення експертизи клопотання про надання додаткових вільних та експериментальних зразків, які б забезпечили повне та якісне проведення дослідження; 2) повернути надіслані матеріали без виконання; 3) виконати експертизу, у результаті якої у висновку зазначити про неможливість відповісти на поставлені питання у зв'язку з недостатньою кількістю наданих зразків.

Недарма передбачено усі три види зразків для почеркознавчого дослідження. Це пов'язано з тим, що для категоричного висновку експерту потрібно вивчити будову, варіативність та інші загальні й окремі ознаки почерку особи. Питання стоїть навіть не лише про надання трьох видів зразків почеркового матеріалу, але й про надання необхідної їх кількості. Для того щоб експерту взяти за стійку ознаку почерку особи і віднести її до співпадаючих або ж навпаки, неспівпадаючих, потрібно вивчити почерк у природному його стані; тобто коли особа пише текст не підозрюючи, що його можуть використати у розслідуванні кримінального провпорухення. У такому стані в почерку відображаються усі характерні йому індивідуальні ознаки, які уможлиблюють встановити виконавця тексту серед інших подібних записів. Саме тому потрібно вилучати вільні зразки почерку, вони є найбільш інформативними для ідентифікації особи за почерком. Такі види зразків несуть у собі дійсні ознаки виконавця почерку, а тому є вкрай важливими для проведення якісної експертизи. Це можуть бути записи в блокнотах, листи написані власноручно тощо.

Достатність названих вище зразків реалізується внаслідок забезпечення необхідного їх обсягу. Це означає, що вільних та експериментальних зразків надають: 1) буквеного тексту – не менше 15 аркушів; 2) цифрового тексту – не менше 15 аркушів записів однозначних і багатозначних чисел із супутніми їм буквеними записами; 3) записів «друкованими» буквами – не менш 15 сторінок стандартного формату. Щодо підписів, то достатніми вважаються вільні зразки підпису на 15 документах, експериментальні – не менше 5 аркушів з підписами у кількості від 20–30 на кожному [1, с. 8].

Отже, для повного, всебічного та об'єктивного проведення судово-почеркознавчої експертизи вкрай важливим та необхідним є надання зразків для порівняльного дослідження у тому обсязі, в якому

рекомендовано методикою. Незнання вимог щодо достатності зразків призводить до затягування розслідування кримінальних правопорушень, не встановлення важливих обставин кримінального правопорушення, не дослідження речових доказів та низки інших негативних наслідків. Як рекомендації вважаємо за необхідне проводити в межах службової підготовки заняття щодо порядку призначення такого виду судових експертиз. Поряд з цим корисним буде використання Наказу Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 року під час призначення не лише судово-почеркознавчої експертизи, але й інших видів судових експертиз, оскільки він містить перелік орієнтованих питань експерту, види зразків, які слід надавати на дослідження, вимоги до них, а також низку іншої важливої інформації.

Список використаних джерел

1. Методика судово-почеркознавчої експертизи (загальна частина) / ДНДЕКЦ МВС України; Уклад. К. М. Ковальов, З. С. Меленевська, Н. Г. Шпакович. К., 2008. 34 с.

2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Міністерство юстиції України; Інструкція № 53/5 від 08.10.1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

Полях Анатолій Михайлович,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ В СПРАВАХ ПРО КОНТРАБАНДУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Незважаючи на військову агресію з боку Російської Федерації, у цей складний період, який проходить наша держава, боротьба з особливо небезпечними злочинами, зокрема з таким, як контрабанда наркотичних засобів, потребує особливої уваги.

Це в першу чергу пов'язано з тим, що на сучасному етапі життя цей вид злочинної діяльності вчиняється, як правило організованими злочинними групами (або злочинними організаціями) з чітким розподілом ролей та функцій учасників. Причому, до організованих злочинних груп, що вчиняють злочини «наркобізнесового» спрямування можуть залучатись корумповані службові особи (митники, прикордонники та ін.).

З урахуванням цього, особа злочинця, який вчиняє даний вид злочину, потребує ретельного та уважного дослідження.